

Putins vaklende trone

Jan Jakob Floryan

Ifølge iagttagere vil Putin ikke sidde perioden ud: Regimet er ustabil, det er rådvildt, og selv loyale støtter er begyndt at tænke i alternativer

Samme dag, som Vladimir Putin blev 'genvalgt', den 5. marts 2012, skrev BBC's chefforrespondent, John Simpson, på stationens hjemmeside, at Putin ikke ville holde de seks år, han så generøst har bevilliget sig selv. Simpsons vigtigste argument byggede på demonstrationerne efter Duma-valget i december, da hundredtusinder gik ud på gaderne i Moskva, Skt. Petersborg og i mindre omfang andre storbyer. Putins 'genvalg' blev mødt af uset store protester, der blev slået ned med uset hårdhed.

Under et nyligt besøg i Moskva havde jeg lejlighed til at tale med flere russiske politiske iagttagere, af hvilke jeg her vil fremhæve Lilja Sjevtsova og Pavel Felgenhauer. Sjevtsova, hvis artikler har været offentliggjort i *Udenrigs* senest i 1-2012, er senioranalytiker ved Moskva-afdelingen af den amerikanske forskningsinstitution *Carnegie Endowment for Peace*. Felgenhauer er en fremtrædende uafhængig sikker-

hedspolitisk analytiker og kommentator, ofte i dagbladet *Novaja Gaseta*

Sjevtsovas og Felgenhauers vurderinger af Putins politiske udsigter og af den aktuelle situation var ikke helt sammenfaldende, men havde den fælles konklusion, som også John Simpson drog: Putin vil ikke sidde tiden ud. Regimet er ustabil, det er rådvildt, og selv de loyale støtter er begyndt at tænke i alternativer. Dertil kommer en konsolidering af oppositionen med dannelsen af en National Koordinerende Komité, der kan ses som en skyggeregering.

Sjevtsova peger i sin sociologiske tilgang på en opdeling af den russiske befolkning i tre kategorier: *Modernisterne*, *traditionalisterne* og *'sumpen'*.

15-17 pct af den voksne befolkning hører til *modernisterne*. De bor i storbyerne, dvs. med over en million indbyggere, de tænker europæisk, og deres værdier er pluralisme, retstatslighed, magtdeling og markedsøkonomi. De anser korrupsionen

BAGGRUND

for en trussel mod samfundet og dem personligt.

Traditionalisterne befinder sig i den modsatte grøft. Ifølge Sjevtsova er der næsten lige så mange af dem. De ønsker sig en stærk mand i spidsen for staten, og deres holdningsmæssige matrix er sovjetisk. Vægten lægges på magt, stormagtsstatus, nationalisme, ydre ekspansion, imperialismen samt alliance mellem statsmagten og den ortodokse kirke. Her trives også socialismens flokler om lighed og social samhørighed. Gruppen er på mange måder 'tabt bag af en vogn' i forhold til navnlig den økonomiske udvikling under frie markedsforhold. Den samfundsmæssige model antaget af Putin til ære for *traditionalisterne*, kan siges at være det teokratiske Iran, som Felgenhauer eksplicit henviser til. Sjevtsova nævner et tilsvarende skræmmende forbillede – en 'nordkoreansk' udvikling. Men, føjer hun til, udenlandske modeller er overflødige. Putin er godt i gang med en udvikling, som kan føre landet tilbage til 1930'ernes Sovjetunionen.

Mellem de to grøfter ligger *sumpen*. Det er moderne russiske sociologers og samfundskritikers betegnelse for den befolkningsgruppe, der i zartiden udgjorde vel 90 pct. af befolkningen og blev betegnet som det formørkede folk. Det var først og fremmest massen af analfabetiske bønder. I det moderne Rusland er sumpen af stor politisk betydning. Den kan vælge at tilslutte sig moder-

nisterne, traditionalisterne eller blive delt i fløje. Hvor stor en del af sumpen går til den ene eller den anden side, vil være afgørende for magtforholdet.

Denne styrkeprøve vil kun blive afgjort ét sted er Sjevtsova og Felgenhauer enige om. Det er Moskva og intet andet. Det øvrige Rusland er uden betydning. Et magtskifte skal finde sted inden for Kremles mure eller for foden af dem. Sådan var det også i 1917, da omvæltningerne blev sat i værk og afgjort i den kejserlige residensstad Skt. Petersborg.

I dag er det Moskva. De kejserlige kollegier findes ikke mere, men al den nuværende centraladministration er samlet i hovedstaden og er blevet det i stigende grad under Putin. Hvor Boris Jeltsin havde decentraliseret magten med sit kendte udsagn, at 'provinserne skulle tage så megen magt til sig, som de orkede', har Putin fulgt den modsatte kurs. Centraliseringen har imidlertid gjort ham sårbar, mener Felgenhauer. Putin synes nemlig ikke at tage højde for samfundets opvågning, i alt fald i Moskva, for de 15-17 pct. modernister er ikke lige fordelt over landet. De er koncentreret i Moskva og i Skt. Petersborg. Traditionalisterne og sumpen dominerer resten.

Felgenhauer peger især på, at Moskva er en kolossal og uregerlig urban organisme. Ifølge de officielle statistikker bor der op mod elleve millioner mennesker i byen. Det reelle tal er snarere hen ved tyve mil-

lioni. En sådan menneskemængde kan Putin ikke styre. Hvis blot 10 pct. af indbyggerne deltager aktivt i et oprør mod ham, bliver det til millioner mennesker på gader og pladser. Der er, understreger Felgenhauer, kun ca. 30.000 urobtjente, *OMON*, i byen, og selv nu – fx under vinterens demonstrationer – er styret tvunget til at hente forstærkninger fra andre byer. For at kontrollere en menneskemængde på to millioner vil der være behov for i hvert fald 200.000 politisoldater, og de findes ikke.

At indsætte hæren vil ikke være nogen løsning og vil kunne vise sig at være farligt. Rekrutterne er 18-19 år gamle, rene drenge, siger Felgenhauer, og næppe pålidelige, hvis de beordres til at skyde på civile. Pansertropper kan i et vist omfang føres ind i byen, men er ikke egnede til at bekæmpe en folkerejsning. Den i forvejen overvældende trafik i byen vil bryde helt sammen ved en revolte. Derimod vil metrosystemet efter al sandsynlighed fortsat være i drift og gøre det muligt for oprørerne at flytte sig hurtigt og effektivt. Det kan udvikle sig blodigt, lyder det advarende fra Felgenhauer.

Et storstilet oprør ville være døden for regimet. På to måder: Enten vil gadens styrker feje det væk, eller også vil en del af magtapparatet beslutte sig for at gøre det politisk af med Putin for at redde sit eget skind. Her er vi ved de to afgørende politiske kræfter for Ruslands frem-

tid: oppositionen, støttet af Moskvas folkemasser, og magtapparatets interne spil om at bevare magten og de udstrakte økonomiske privilegier.

Død mand dømmes

Oppositionen undertrykkes heftigt. Vinterens storstilede demonstrationer har imidlertid vist, at regimet ikke kan stille ret meget op mod dem. Derfor er man gået over til præventiv og selektiv sovjetisk undertrykkelse à la Bresjnev. Regimet går målrettet efter nøglepersoner i oppositionsbewægelsen eller grupper, der symboliserer den. Fremtrædende kritikere af regimet chikaneres og ryger ind og ud af fængslerne. Afdøde kan også retsforfølges, for Putins hævngræddighed standser ikke ved graven. Det gælder advokaten Sergej Magnitskij, der gjorde sig gældende som forsvarer i sager om borgerlige rettigheder og blev berømt ved at rejse sag om svindel for \$ 230 millioner. Han ville bevise, at pengene var blevet tilranet af korrupte embedsmænd i samarbejde med mafiaen. At han nok havde ret, fremgår af arrestationen af ham i 2008. Han overlevede ikke opholdet i Moskvas berygtede Butryki-fængsel og døde i 2009. Modangrebet mod ham bestod i anklager om skattesnyd og for at være udenlandsk (dvs. amerikansk) agent, eftersom han arbejdede for det amerikanske advokatfirma *Firestone Duncan*. Nu er det politiets agt at genåbne sagen om

BAGGRUND

skattesvindler, om end det står uklart, hvad man kan opnå ved at føre sag mod en afdød. Formentlig er tanken grundigt at afskrække alle fra at gå i kødet på korrupsionen, som er en vigtig bestanddel af Systemet Putin.

Pussy Riot, guldur og paint box

Hvad angår grupper, der står oppositionen nær eller indgår i den, er det berømteste eksempel Putins angreb på femirock-gruppen Pussy Riot godt bistået af den ortodokse kirkes hierarki. Kirken har nemlig fundet tilbage til sin gamle rolle fra zartiden som styrets forlængede, åndelige arm. Putin er helt åben for dette samarbejde, og derfor lød anklagen mod Pussy Riot-pigerne på gudsbespottelse.

Et afslørende og morsomt træk ved det tætte forhold mellem kirke og regime, blev ufrivilligt afsløret på patriarkatets hjemmeside. Her så man patriark Kiril sidde ved et højtpoleret skrivebord med nogle papirer foran sig. Over håndleddet havde han et funklende ur af mærket Breuget til en skønnet værdi af 150.000 kr. Billedet af patriarken og hans ur gik verdenspressen rundt, hvorefter det straks blev fjernet fra hjemmesiden og erstattet af et retoucheret ét. Blot havde munken med paint boxen overset en faktor: Han fik ikke fjernet genskæret fra uret på den højtpolerede skrivebordsplade. Dette vækker minder

om det klassiske eksempel på billedmanipulation fra Stalin-tiden. Her ændres et gruppebillede fra 1926 af Stalin og hans sykofanter til et billede af Stalin alene. De faldt alle fra én for én.

Forløjelse og forstillelse er ligeledes stærke kræfter bag den buldrende utilfredshed i den veluddannede borgerlige klasse i Moskva, modernisterne. Det er Felgenhauer og Sjevtsova enige om. Den åbenlyse og skamløse løgn er en af pillerne under Putins trone. Løgnerne udspreddes af medierne, der for det langt overvældende flertals vedkommende kontrolleres af staten via gasgiganten *Gasprom* eller af oligarker, der følger Putins bud af hensyn til deres store økonomiske interesser. Enkelte medier operer uden for denne skjulte censur. Det er nyhedsbureauet *Interfax*, radiostationen *Ekho Moskvy* (Moskvas Ekko), *Novaja Gaseta* (Den Nye Avis) og enkelte andre, der alle udmærker sig ved at have en meget ringe, elitær rækkevidde og derfor at være ufarlige for systemet. Det gælder også det frie engelsksprogede dagblad *Moscow Times* pga. sproget, om end mange af modernisterne kan læse det og gør det.

Løgnerne fungerer fint over for sumpen, hvis kenetegnet er intellektuel afstumpethed. Modernisterne kan ikke blot se igennem den, men hader den som det magtinstrument, den er. Traditionalisterne er heller ikke tilfredse. De ønsker sig nemlig mere, end Putin leverer i øjeblikket.

Endnu strengere straffe, endnu mere imperialisme og chauvinisme, endnu hårdere fremfærd over for systemkritikere og forskellige minoritetsgrupper. Fortegnelsen over love, som går meget vidt i den retning er lang. Således kategoriseres personer ansat af eller med tilknytning til udenlandske (læs: vestlige) lande som 'agenter'.

Forrædere, terrorister, bøsser

Sjevtsova fortsætter opremsningen af nye love og lovforslag. Loven om højforræderi er blevet markant skærpet, så blot kontakt til en udlænding (vesterlænding) kan henføres under dens paragraffer. Den vil typisk kunne blive bragt i anvendelse over for medlemmer af miljøorganisationer, der samarbejder med eller udveksler data med tilsvarende organisationer i Vesten. Videre drejer det sig om loven om ekstremisme. Den er blevet udvidet og gjort så upræcis, at næsten enhver handling – den være sig fysisk eller intellektuel – kan dækkes af dens gyldighedsområde. At organisere demonstrationer mod Putin er klart en ekstremistisk aktivitet. Oppositionsledere kan snildt dømmes for den, og i forvejen er deltagelse i demonstrationer – som oppositionen sjældent får tilladelse til – strafbar og kan pålægges bøder svarende til \$ 300. Det er ubetaleligt for de fleste russere.

Under behandling er også en skærpelse af loven om blasfemi, så en op-

træden som Pussy Riots vil kunne takseres endnu hårdere. Det sker i fuld forståelse med den ortodokse kirke, der ikke vil sky nogen midler til at fastholde sit noget smuldrende greb om befolkningen. Kirken fik en storhedstid efter sovjetsocialismens fald, men siden har moderniseringen undergravet dens magt blandt de veluddannede. Senest er gennemført en lov mod seksuel propaganda, forstået som homoseksuel propaganda. Klapsalver fra kirken og traditionalisterne.

Alvorligere end indgrebet mod denne marginale del af befolkningen er tiltag rettet mod internettet. Nettet er meget udbredt blandt modernisterne og giver ubegrænset adgang til internationale nyhedsstrømme, sociale medier og andre kontaktfora. Internt i Rusland fungerer internettet som effektivt medium til at koordinere oppositionelle aktiviteter. Det prøver regimet at standse eller begrænse. Det er alle disse stramninger, som får Sjevtsova til at tale om 1930'erne. Det er imidlertid ikke nok for traditionalisterne.

Derfor må Putin trække den sædvanlige kæphest af stalden: Udlandet og navnlig USA, der nu lægges for had i de statslige massemedier. Rusland skal igen være en stormagt, som alle må regne med og frygte. I 2007 sagde den (også nuværende) russiske udenrigsminister Sergiej Lavrov i et interview med *Der Spiegel*: "Vi ønsker jo, at man skal lytte til os". Problemet er blot, at russerne

ikke råder over de nødvendige resourcer. Den russiske økonomi er monokulturel og fuldstændig afhængig af energiråvarerne. Olie og gas står for 60 pct. af landets valuta-indtægter. Den anden kilde af betydning er våbeneksport. Putins økonomiske opsving toppede i 2008 og førte til et overskud på forbundsbudgettet på 0,8 pct.. Under finanskrisen i 2009 faldt bruttonationalproduktet med 8 pct. Det hang ene og alene sammen med udviklingen i prisen på olie og dermed gas. Denne tendens er nu taget af, og i øjeblikket ligger prisen på \$ 110 per tønde og den forventede økonomiske vækst på 2-3 pct., hvilket betegnes som stagnation. Det russiske forbundsbudget er beregnet ud fra en pris på \$ 117 per tønde, skriver kenderen af russisk økonomi Anders Åslund (*Udenrigs* 1/2012). Holder prisen sig på det niveau, vil underskuddet på budgettet vokse, og den fremtidige udnyttelse af skiffer i USA og flere europæiske lande kan forårsage et prisfald, der vil kunne koste Putin magten i løbet af en nat, mener Sergej Guriev, der er rektor for den nyoprettede private Økonomiske Skole i Moskva og medlem af en ekspertgruppe nedsat af ministerpræsident Medvedev og kaldet 'åben regering'. Det vil påvirke det russiske statsbudget markant og forklarer, hvorfor russiske energiselskaber som *Gasprom*, *Rosneft* og *Lukoil* prøver på at snige sig ind på europæiske markeder. Det er salget til

forbrugerne, der skal redde fortjenesten.

Obsternasige Rusland

På denne måde bliver energiens rolle som sikkerhedspolitisk faktor mindre. Derfor er store udenrigspolitiske fagter påkrævet. En velegnet scene til det er FN's Sikkerhedsråd, hvor Rusland sammen med Kina indtager rollen som de store nejsigere, der reelt har gjort rådet uarbejdsdygtigt. Her kan Rusland stadig optræde magtfuldt; Ruslands væsentligste udenrigspolitiske middel til selvhævdelse er at tirre USA. Det har også den fordel, at det er billigt. At være obsternasig og satse på energi som våben er nogle af de få virkemidler i Putins hånd. Det nukleare arsenal, som stadig er i par med det amerikanske (hvis det virker) kan ikke opveje Ruslands økonomiske ubetydelighed internationalt set. Det påpeger den tidligere danske ambassadør i Moskva Per Carlsen og nævner, at den russiske økonomi kun er fire gange så stor som den danske.

Putin og hans regime har udenrigspolitisk besluttet sig for at være komplet ligeglade med, hvad Vesten måtte mene om deres adfærd. Under præsident Boris Jeltsin kom traditionalisterne og en god del af sumpen til den opfattelse, at Rusland dansede efter Vestens pibe. Putin markerede en grundlæggende ændring i forholdet til Vesten i sin

tale ved Münchener Sikkerhedskonferencen i 2007, der kom som en ubehagelig overraskelse for Vesten, der var begyndt at se Rusland som en partner.

Lederen af *Carnegie*-instituttet i Moskva, Dmitrij Trenin, inddeler Putins udenrigspolitik i fire perioder (Dmitrij Trenin: *The Putin doctrine*, *The Security Times*, februar 2013). Den 1. er de indledende par år af hans regeringstid, hvor det gjaldt om en alliance med USA og et 'europæisk valg' af økonomisk model. Den 2. kom i midten af det første årti og blev klart tilkendegivet ved talen på sikkerhedskonferencen i München i 2007. Trenin kalder den 'defensiv selvhævdelse'. Den 3. fase begyndte med en genstart af forholdet til USA og søgen efter 'moderniseringsressourcer' i Vesten, dvs. investeringer. Den 4. fase falder sammen med Putins genindtagelse af præsidentposten, og benævnes af Trenin 'suverænisering', hvilket betyder forsøg på at gøre sig storpolitisk gældende. Sovjetimperiet er forbilledet.

Trenins inddeling peger på en stigende kurve af selvhævdende aggressivitet, som krigen mod Georgien i august 2008 er et eksempel på. Det sker dog samtidig med, at den russiske regering reelt har måttet afgive kontrollen over Tjetjenien og det øvrige Nordkaukasus til islamister.

Felgenhauer ser i lighed med Trenin Putins nuværende udenrigspoli-

tik som møntet på at genvinde det sovjetiske imperium. Det gælder ikke blot de svage stater i Centralasien, men sågar NATO- og EU-medlemmerne Estland, Letland og Litauen. Genoprettelsen af imperiet er den dominerende målsætning, og alle tanker om alliance med Vesten er aflivet. Vestlige politikere betragtes som forrædere, og dette synspunkt propageres ivrigt af medierne. Tilnærmelsen til Vesten under Jeltsin sås som en garanti mod et autoritært tilbagefald, men det er netop i gang nu. Efter en relativ mildning under Medvedev er Putin nu tilbage med sine koldkrigs-lignende udfald og i øvrigt personlig latterliggørelse af europæiske regeringschefer bortset fra Angela Merkel på grund af Tysklands magtfuldhed og af Silvio Berlusconi på grund af dens skurkagtige natur så lig Putins egen. Barack Obama er af gode grunde også undtaget. Den nye linje i russisk politik betyder, at vestlig kritik af Ruslands optræden i den syriske krise eller af de interne skærpeser rettet mod borgerrettighederne er som vand på en gås.

Ligegyldighed som politik

Putin og hans kumpaner har besluttet sig for at være ligeglade. Negligeringen af Vesten næres i øjeblikket af Europas økonomiske krise, USA's betydelige budgetproblemer og den paralyserende uenighed om løsningen af dem. Dermed er det liberale

BAGGRUND

demokratis tiltrækningskraft blevet svækket. Så er det bedre med et 'styret demokrati', som er Putins bud på det politiske system i Rusland, og som sumpen gerne vil affinde sig med. Set fra modernisternes side kommer dertil, at Vesten synes ligeglad med forandringer i Rusland og snarere foretrækker *status quo*. Måske fordi store og voldsomme forandringer, som der kan blive tale om, når Putin styrtes, vil tilføre international politik for megen uforudsigelighed.

Regimets ligegyldighed over for Vesten er del af dets overlevelsestrategi, mener Sjevtsova. Mottoet er simpelt: Hvis vi åbner vinduet til Vesten på klem, vil folk kræve det åbnet helt og det samme med døren. Det er hvad hun kalder Gorbatsjovsyndromet. For megen åbning, for megen frihed og dermed systemets endeligt. Det har Putin taget ved lære af.

Vladimir Putin er en KGB-oberst og tidligere pladshund i Dresden, hvor han på sin egen krop oplevede Østtysklands sammenbrud. Siden kom han takket være skæbnens og navnlig sine velgøreres gunst til magt og ære. Først var det Leningrads/Skt. Petersborgs demokratisk valgte overborgmester Anatolij Sobtjak og siden præsident Jeltsin, der kårede ham til sin efterfølger. Til at begynde fulgte han Jeltsins demokratiske spor i det store og hele. Langsomt, langsomt, men beslutsomt begyndte Putin at vise tænder

og handle i overensstemmelse med sin KGB-natur.

Mod korruption – med måde

Han har oprettet og skabt et magtsystem, der synes klippefast, urokkeligt og pålideligt. Det er ingen af delene, er Sjevtsova og Felgenhauer enige om. Den politiske situation i Rusland sammenligner Sjevtsova med en kedel, hvor vandet koger voldsomt, men låget holdes tæt på plads. Hun kalder Putins politiske kurs for 'selvmorderisk statskunst' og citerer den engelske historiker Arnold Toynbees monumentale værk *A Study of History* for sentensen om, at civilisationernes forfald indtræffer på grund af deres elitors dumhed. Felgenhauer formulerer det på den måde, at "Rusland bevæger sig i en helt forkert retning. Det er destruktivt".

Udviklingen fører i praksis til hektisk aktivitet i flere retninger. Undertrykkelsen af oppositionen er en af dem. Den anden er mådeholdne udrensninger i egne rækker og på topposter for korruption og svindel. Det tager kegler hos sumpen, traditionisterne mener, at det er for lidt, modernisterne gennemskuer det. En tilsyneladende kampagne satte ind i oktober med afskedigelsen af forsvarsminister Anatolij Serdjukov med påstand om svindel med \$ 100 millioner, og flere fulgte. Kampagnen ændrer ikke ved, at iflg. meningsmålinger er korruption ryk-

ket op fra en tiendeplads til en tredjeplads på listen over russernes bekymringer.

Afsløringerne kan give en vis popularitet, men der er kun tale om lejlighedsvis og sporadiske nedslag på korruption og svindel i bureaukratiet. De må på ingen måde forvandles til en målrettet og effektiv kampagne, sådan som Putin lover det, og sådan som Medvedev forsøgte at gøre. Forklaringen er simpel. Korruptionen er en central del af Systemet Putin. Det er på den måde, herskeren køber sig loyalitet på. Derfor gennemsyrrer den straffrie korruption politik og stat, knytter tætte bånd til den kriminelle verden og har et symbiotisk forhold til oligarkerne. "Meget af det, der kaldes korruption, er blevet formaliseret, hvis ikke legaliseret", lyder det fra *The Economist*.

Systemet Putin

Putins politik i de sidste 12 år har ført til, at det politiske landskab bedst kan sammenlignes med Sahara, siger Sjevtsova. Oppositionen er kuert og undertrykt, mens ingen andre vover at tale højt om det, alle ved. Korruptionen er altomfattende fra hospitaler over færdselspoliti til de højeste statsembedsmænd. I et sådant samfund og under et sådant styre indtræder imidlertid, hvad Sjevtsova kalder 'de utilsigtede konsekvensers lov'. Det vil sige, at korruptionen, hvor nyttig den end måt-

te være for Putin til at fastholde magten, undergraver den på længere sigt. Repressionen får samtidig trykket i den samfundsmæssige vandkoger til at stige og stige. Der er ifølge Sjevtsova tale om en klar svækkelse af systemet.

Positivt for Putin er, at han stadig nyder støtte hos en pæn del af sumpen og traditionalisterne. De sidstnævnte har dog alternativer i skikkelse af Gennadij Sjiganovs kommunistparti og Vladimir Sjirinovkijs fascistiske nationaldemokrater. Men blandt modernisterne er ordet revolution for første gang i 70 år kommet på tale. Det er en reaktion på, at regimet har besluttet at forlænge sin levetid i tolv år fra 2012. Det er to præsidentperioder til Putin.

Derfor Putins bestræbelser på at lukke det halvåbne vindue til demokratiet, og det sker ved hjælp af selektiv undertrykkelse. Denne rigide kurs har imidlertid sin egen logik: Er man først begyndt, kan man ikke standse. Derfor peger den ovenfor omtalte lov i retning af en undtagelsestilstand i Rusland, der hele tiden må udvides med nye stramninger. Enhver tøven vil være at give efter for oppositionens krav. Traditionalisterne bifalder Putins stramninger, men råber hele tiden på mere. På denne måde er Putin fanget i sin accept af korruption og udviklingen mod undtagelsestilstand. Det giver ham meget lidt politisk manøvrerum, der indsnævres yderligere af de lurende økonomiske vanskeligheder.

Imiterende autoritarisme

Putins regime har undergået en mutation fra konkurrerende autoritarisme til imiterende autoritarisme, forklarer Sjevtsova. Den første version tillod en vis politisk konkurrence, så længe den ikke truede regimet. Var der tegn på det, blev truslen elimineret, som det skete med olieoligarcken Mikhail Khodorkovskij, der den dag i dag vansmægter i en sibirisk arbejdslejr.

Den imiterende autoritarisme lader som om de demokratiske og retsstatslige mekanismer fungerer. Der holdes valg, domstole afsiger domme, politiet efterforsker forbrydelser, og der findes flere partier. Virkeligheden er dog en anden. Valgene er mere eller mindre afgjort på forhånd ved 'suggestive' valgkampagner, køb af stemmer eller direkte stemmefusk. Domme afsiges, men i alle sager, hvor der er indblandet politik eller som rejses efter antiterror- eller spionage love skrives dommene ikke af dommerne. Politiets efterforskning er måske effektiv, når det gælder de små fisk, men bagmændene, mafiabosserne og topembedsmændene er normalt undtaget.

Der er flere partier, men kun ét der betyder noget: Putins Forende Rusland. Sijrinovskij får lov til at råbe højt op og stille vidtgående forslag, men ender altid med at stemme for Putins forlæg. Oppositionen mener, at regimet holder liv i ham og hans

parti, fordi hans råben og skrigen er nyttig til at holde de mest aggressive blandt traditionalisterne tilfredse. Sjuganovs kommunister er en mere ægte opposition, men så længe de holder sig på 10-12 pct., er de ufarlige og kan tolereres.

Den politiske opposition er næsten udraderet. Putin viser nu med Sjevtsovas ord sit hæslige fjæs uden make-up for traditionalisternes skyld og drevet af undertrykkelsens egen logik. Men regimet er ikke glad for traditionalisternes krav om endnu mere hæslighed. Ikke af kærlighed til demokratiet, men fordi det ikke kan lide blod og stoler ikke helt på magtapparatet. Begynder der først at flyde blod, vil styret ikke have magtmidler til at standse det.

Derfor er regimet ikke indstillet på storstilet blodsudgydelse, siger Felgenhauer og mener ligefremt at der i sikkerhedstjenesten FSB, der er en af grundpillerne i Systemet Putin, er overvejelser i gang om, hvordan man kan slippe af med ham for at redde sig selv. For de høje og højere FSB-funktionærer er det et spørgsmål om at overleve om ikke fysisk så i den velstand, korruptionen har givet dem. Derfor vil en udskiftning af Putin kun være en ringe pris at betale for stadig at beholde magten og alle dens søde privilegier.

Putins eget image og renommé er stærkt falmende. Ved sin tiltræden i 2000 var han en fornyelse. Han var ung, adræt, ikke plettet af demokratiets udskejelser, en handlingens

mand, der tog fat på problemerne med energi. En karismatisk aura omspandt ham, siger analytikeren Lev Gudkov fra opinionsinstituttet *Levada Centre* til *The Economist*. Auraen var et rent tv-produkt, siger han.

I dag ser det anderledes ud, og blandt den uddannede bybefolkning hånes han og ses som en magtsyg KGB-oberst. Ingen af hans *stunts* hjælper mere. Tidligere kunne han få selv de unge og uddannede til at juble, da han i 2003 overværede en koncert med Paul McCartney på Den Røde Plads. Kvinderne dånedede, da han i bar overkrop galoperede derudad på den russiske steppe på en hingst.

I dag prøver han sig stadig med sine pr-tricks. Den franske skuespiller Gérard Depardieu får under megen mediebevågenhed overrakt et russisk pas. Putin ville også igen vise sig som den macho, han gerne vil være, og samtidig opdyrke en grøn profil. Han lod sig kaste ud fra et fly med en paraglider med det formål at få en flok traner til at følge sig til et andet og bedre habitat. Til russernes store moro fulgte kun én trane præsidenten. Til gengæld siges han at have pådraget sig en rygskade, og det har givet anledning til en uventet og uhørt diskussion om hans helbred og dermed politiske holdbarhed.

Moskva som Putins Achilles-hæl

Felgenhauer henviser til undersø-

gelser, hvoraf fremgår, at 60 pct. af moskovitterne er utilfredse; for Rusland som helhed er tallet 30 pct., og selv ifølge officielle tal vandt Putin ikke flertallet i Moskva ved præsidentvalget. Sjevtsova supplerer med, at omkring 17 pct. af moskovitterne er parate til væbnet kamp mod regimet. Vreden skyldes blandt andet, at priserne i byen er steget med 12-17 pct. i løbet af det sidste år; i provinserne med op til 45 pct. Tålmodigheden er tyndslidt, og kun en pct. af moskovitterne siger, at de ingen økonomiske problemer har med at skaffe sig mad, opretholde deres datjaer, holde bil, købe elektronik og have en god boligstandard.

Eftersom al russisk politik afgøres i Moskva, står Putin svagt, idet han har ringe støtte i byen. Oligarkerne kan han ikke forlade sig på, for de vil følge enhver, der kan sikre deres økonomiske interesser. Putins økonomiske politik går ud på at kontrollere alle ressourcerne, og her spiller energien en nøglerolle. Derfor har han indsat sin 'brigade' i lederstillinger i *Gasprom* og *Rosneft*, men resultatet er en fusion af business og politisk magt, så man ikke ved, hvornår disse selskaber handler som kapitalistiske foretagender, og hvornår de er politiske redskaber for styret. Det russiske erhvervslivs og nok så meget oligarkernes mistilid til styrets stabilitet viser sig i en kolossal kapitalflugt, der i 2011 androg \$ 84 milliarder.

Sikkerhedstjenesten FSB er hans

prætorianergarde og muligvis i stand til at forhindre et paladskup, men på ingen måde at slå et folkeligt oprør i Moskva ned. Hertil kommer – påpeger Sjevtsova – at sikkerhedsstyrkerne og militæret savner en social basis. Felgenhauer peger på den jugoslaviske diktator Slobodan Milosevic' fald, da politiet skiftede side. Selv oplevede jeg den ukrainske Orange Revolution i 2004. Af betydning var her, at Ukraines forsvarsminister klart slog fast, at hæren ikke vil angribe demonstranter. Kommer der i Moskva 1-2 millioner mennesker ud på gaderne med det klare mål at vælte styret, vil det miste kontrollen over situationen.

National Komité

Ser man på oppositionen, er det på det sidste lykkedes den at finde sammen. Det er naturligvis ikke sket i Dumaen, hvor den kun er sparsomt repræsenteret, men i det borgerlige samfund uden om staten. Den Nationale Koordinerende Komité blev dannet i november 2012. Den omfatter en række fremtrædende oppositionelle og bemærkelsesværdigt fra forskellige politiske grupperinger. Komiteen blev valgt på demokratisk vis. 97.712 borgere meldte sig som vælgere, og heraf afgav 83,7 pct. deres stemmer. Den største stemmesluger blev Aleksej Navalnii, bloggeren som satte sig i spidsen af den elektroniske mobilisering ved vinterens demonstrationer. Dernæst

kom forfatteren Dmitrij Bykov efterfulgt af tv-værtinden Ksenia Sobtjak, datter af Skt. Petersborgs tidl. overborgmester Anatolij Sobtjak og berømt fra filmen *Tyve og ludere*. Hun kaldes gerne Ruslands Paris Hilton.

En anden berømtthed i Komiteen, men af den intellektuelle art, er aserbajdsjaneren Gary Kasparov, der som sovjetisk stormester i skak og i 1985 verdensmester ikke behøver nogen introduktion. En kendt politisk skikkelse er Ilja Jasjin, som er leder af den liberale bevægelse *Solidarnost*. Videre er Venstrefrontens koordinator Sergiej Udaltsov medlem. Han har været anholdt sammen med Navalnii og Jasjin for deltagelse i 'ulovlige' demonstrationer. Tre socialrevolutionære er med i Komiteen: Brødrene Gudkov og Oleg Sjeinin. Skuespillerne Mikhail Sjats og Tatjana Lasareva er ligeledes medlemmer og danner den klassiske forbindelse til kunstens verden. Af ganske særlig kaliber er Andrej Illarionov. En fremtrædende økonom, der i årene 2000-2005 var Putins økonomiske rådgiver og sherpa ved G-8-møderne. I forbindelse med sin fratreden erklærede Illarionov: "I år er Rusland blevet et andet land. Det er ikke længere et demokrati. Det er ikke længere frit". Det skal tilføjes, at yderligere to medlemmer af Komiteen er blevet valgt så at sige in absentia – de sidder i fængsel.

Felgenhauer kalder Komiteen *RevKom*. En betegnelse hentet fra bolsjevikernes sprog: Revolutions-

komité. De tiltog sig al udøvende, dømmende og lovgivende magt under borgerkrigen. Den moderne RevKom eller skyggeregering har en større demokratisk legitimitet end Putins regime. Den er nemlig fremgået af reelle og frie valg, nøje overvåget af en central valgkommission og diverse græsrodsorganisationer. Sociologen og eliteforskeren Olga Krisjtjanovskaja taler om 'en fuldt seriøs politisk kraft'

Felgenhauer er både optimist og pessimist, hvad angår Komiteen og Ruslands fremtid. Selv kilder i FSB peger på Navalnij som en mulig næste hersker og Putins afløser, men, føjer Felgenhauer til, overgangen vil være fra én zar til en anden, ikke til demokrati. "Rusland vil ikke være et rart sted efter revolutionen," slår han fast, "men der er intet alternativ". Det er mangelen på klare muligheder efter Putin, som er et afgørende problem. Alle – d.v.s. moderisterne – er enige om, at han skal væk, men hvordan? Putin selv er ganske rundt på gulvet, mener Guriyev, der siger, "at Putin og hans styre ikke har nogen alternative strategier eller forslag til løsninger. [...] Hvis olieprisen falder, vil alt her ændre sig fra dag til dag. Det kan blive en udløsende faktor for protestbevægelsen". Det eneste, "der er tegn på, er, at Putin ikke har tænkt sig at søge kompromisser eller give efter

for nogen form for folkeligt pres. Tværtimod", lyder det fra Boris Kagarlitskij, der leder instituttet for Globalisering og Sociale Bevægelser.

Efterskrift

Den tidligere oligark og skarpe kritiker af Putin Boris Beresovskijs død i London er tankevækkende. Beresovskij var tæt allieret med den afhoppede KGB-agent og Putin-kritiker Aleksandr Litvinenko, der blev myrdet i London med det radioaktive stof Polonium-210. Efterforskningen peger på Moskva, men kan ikke komme til bunds i sagen, da Rusland nægter at lade den hovedmistænkte afhøre. I sig selv et indicium. Et andet uopklaret mord gælder den stærkt kritiske journalist Anna Politkovskaja, der gravede den russiske hærs forbrydelser i Tjetjenien frem. Talrige andre kan nævnes.

Jan Jakob Floryan er cand. scient. pol & art. og mangeårig DR-korrespondent herunder i Moskva.

De vigtigste kilder til artiklen er oplæg af og samtaler med Lilja Sjevtsova og Pavel Felgenhauer, Moskva 29. og 30. november 2012. Lydoptagelserne fra møderne er venligst stillet til rådighed af Thomas Hjortsø, Radioavisen, DR.

Artiklen kan i en lidt længere version og med noter læses på www.jjfloryan.dk